

CAPUT XIII.

sum docere, articuloꝝ fundamentalium fidem latius esse ad salutem eternam, quamvis articuli minus precipui relictantur, & impugnentur. Primum docent Catholicis; secundum heterodoxis, univēsa Scriptura sancta, antiquis Patribus, & Conciliis repugnantibus. Quin ratio ipsa naturalis repugnantem saltem deprehendit. Quoniam si Deus approbat cultum quem Catholicis corpori Christi Domini sacris symbolis veiato, Sanctis in celo regnantibus, ligno sanctissimi Crucis offerunt; quomodo gratiam habere potest Lutheranorum, & Calvinistarum voluntatem, ne dicam impietatem, qua, ceu idololatriæ macula pollutum, cultum illum execrantur? Extrema adeo pugnantia Deo grata erunt? Si alterum extremum diligit, alterum odio habere necesse est. Aut enim articuli ipsi non fundamentales revelati a Deo sunt; aut secus. Si revelati, veri sunt; si veri sunt, Deo, qui veritas est, non placere nequeunt. Si falsi, falsitatem a Deo probari repugnat. Accedit: si articuloꝝ non fundamentalium fides haud est ad salutem necessaria; quid ergo Lutherani, & Calvinistae cum ceteris sectis ab Ecclesia Romana, in qua nati, sanctificati, & salutariis pharmacis resecti erant, deservire? Cur tot schismata, tempestates, bellaque concitantur? Si doctrina sacramentorum, iustificationis, bonorum operum, purgatorii, cultusque Sanctorum ad fundamentales articulos non pertinet; ut quid a Romana recesserunt communionē? Ex his nemo non videt, quam vanum sit hoc recens hereticorum inventum. Quoniam modum enim pro delirio haberetur, si quis vellet aliquid divinum preceptum contumaciter violare, ea ductus erronea opinione, quod mandatum istud fundamentale non sit; ita sane loco montis habenda pertinacia illorum est qui plures divine fidei articulos pernegant eo pretextu quod fundamentales non sunt. Canamus ergo cum Ecclesia in suo Symbolo: *Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est ut teneat catholicam fidem, quam nisi quis sequi invigam, involuntarius servaverit, absque dubio in aeternum peribit.*

Extra Catholicæ-Romanæ Ecclesiæ nulla datur salus. Laxa Galassarum Bismondum, Caranels, La-Croix, Sporer, & aliorum opinio relictur.

Questionem impeditam, arduam, sublimem, tremendissimamque examinandam aggredimur: eoque mihi difficilior est, quod pro dignitate enucleatam nondum invenierim. Convenit inter Catholicos, salutem extra Ecclesiam catholicam non reperiri. Sed quoniam dicendi sunt extra Ecclesiam catholicam, non est unum Doctōꝝ sententia. Nam recentiores non pauci, potissimum ex Casulibus, extra Ecclesiam catholicam relictur duntaxat hereticos quos vocant *formales*, nempe qui pertractat opugnant aliquos articulos fidei. Alios appellant hereticos *materiales*, qui utique separati sunt ab Ecclesiæ Romanæ communionē; sed contendunt istos reperiri in Ecclesia catholica universali, seu etiam Romana, animo, & desiderio, eo quod invincibiliter ignorent articulos fidei Ecclesiæ istius. Idcirco hereticos materiales vocant, quod peritantes non sunt in impugnando aliquo fidei articulo. Horum in numero ponunt Lutheranos montolos, silveltes, rudes, simplicefque, qui bona fide ea in religione vivunt quam a teneris unguiculis didicere. Illi nihil de Romano Pontifice, nihil de Romana Ecclesia, nihil de purgatorio, nihil de Sanctorum cultu audierunt. Quapropter istorum articuloꝝ ignorantia invincibilis, & innocens in istis reputanda est. Salvaturus ergo, si articulos præcipuos, & fundamentales crediderint.

II. Illud ut certum ponendum est, quemadmodum inter Catholicos, sic inter hereticos, aliquorum articuloꝝ invincibilem ignorantiam reperiri posse. Eam in rudibus quibusdam Catholicis admittunt communiter Theologi. Potiori ergo iure concedenda aliquibus hereticis est, non minus quam Catholicis imperitis, rudibus, & ignaris. Hoc ergo extra controversiam positum existimo. Porro illi qui hæc invincibiliter laborant ignorantia, quique extra Catholicæ-Romanæ Ecclesiæ reperiantur, fieri ne salvi valent, seu obtinebant ne reipia salutem æternam? Hæc est controversia dirimenda.

III. Nemo aditum extra arcam Ecclesiæ Romano-Catholicæ & vris decedens salutem consequitur. Tremendissima sententia veritas,

ras, non ratiunculis humanis, sed divinis testimoniis ostendenda, firmandaque est. Porro innumera sunt Scripturarum documenta que propostam confirmant veritatem. Brevitati indulgens unum promo ex Petri Epistolæ cap. III. *Cum fabricaretur arca, in qua pauci, idest octo anime salvæ factæ sunt per aquam: quod & nos nunc similis forme salvat baptisma.* Arca Ecclesiæ est, in quam quisque medio baptismate ingreditur. In diluvio omnes extra arcam, nemine excepto, perierunt. Ergo omnes extra Ecclesiam æternam periclitantur naufragio. Quid ad hæc novi Casuliste? Ignorantia invincibilis quempiam ne salvum fecit extra arcam noeticam? Vi illius decantate ignorantie, animo ne aliquis fuit intra arcam, ut animo, & corpore a naufragio liber evaderet? Et audebunt extra arcam Christi arcam, aliquem in paradysum evehere? Ob oculos tibi sicut omnes Christi parabolas. Nullum triticum, nisi ex designata area, mittitur in horreum: nulla piscium electio, nisi ex fagina: nullæ virgines, nisi ex decem illis ad nuptias delinquantur. Nullus ergo, nisi ex vera Ecclesia, ad æternam sumitur regnum. Audi Hilarium Pictaviensem in Matth. cap. XIII. *Sedens in navicula &c. In parabolis enim erat locutus & facti istius genere significat eos qui extra Ecclesiam positi sunt, nullum divinum sermonis capere posse intelligentiam. Navis enim Ecclesiæ typum præfert, intra quam verbum vite positum, & prædicatum, hi qui extra sunt, & arena modeste, atque invidiosæ, intelligere non possunt.* Audi Cyprianum Lib. de unit. Ecclesiæ. *An secum esse Christum, cum collecti fuerint, opinantur qui extra Christi Ecclesiam colliguntur? Tales enim si occisi in confessione nominis fuerint, macula ista nec sanguine abluitur. Inexpugnabilis, & gravis culpa discordiæ nec passione purgatur. Esse martyr non potest qui in Ecclesia non est: ad regnum pervenire non potest qui eam que regnatura est, derelinquit.* Audistis? Sanguinis effusio Christi nominis confessionem ablucere haud valet separationis maculam. Hanc vero debet ignorantia invincibilis a vobis invecta? Quoniam maior ignorantia, immo quamquam maior veritatis persuasio, illa que ad effundendum pro Christi nomine sanguinem impellit? Et tamen firmissima hæc persuasio, atque adeo vera Ecclesiæ ignorantia nihil teste Cypriano prodest ad æternam salutem. Argumentatur iterum ibidem S. Martyr Cyprianus. *Habere iam non potest Deum patrem*

qui Ecclesiam non habet matrem. Si potuit evadere quisquam qui extra arcam Noe fuit; & qui extra Ecclesiam factus fuerit, evadit. Legas velim integrum locutum Cypriani librum: internum audi Augustinum Lib. de patientia cap. xxvi. ubi fuso calamo explicat patientiam, & constantiam qua in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem, nuditatem, persecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammam, vel bestias, vel ipsam crucem timore gehennarum: quæ omnia laudat; subdit tamen, nihil prodesse ad regnum celorum obtinendum; non ad extremi iudicii tolerabilis supplicium subendum. Hanc fortitudinem, & patientiam Dei donum esse adfirmat; continuo tamen admonet: *Caveandum est enim ne forte, si Dei donum istam patientiam dixerimus, hi quibus inest, etiam ad regnum Dei pertinere credantur.* Quid clamant Caranels, Bismondum, La-Croix, ceterique? Hæretici illi materiales sunt, non formales. Adeo quippe heretica illorum patientia, ut ad mortem pro Christi fide subeundam adducat. Si Ecclesiam Catholicæ-Romanæ ignorant, invincibilis ignorantia illæ? Contra desinunt Patres Cyprianus, Augustinus. Patientia hæc donum quidem Dei est; at non sanctorum illius Hierusalem qua sensum libera est mater nostra; sed ex via qua possunt accipere etiam filii concubinarum, quibus Iudei, Jeshimatici, vel heretici comparantur. Quomodo enim scriptum sit: *Eiice ancillam, & filium eius: neque enim heres erit filius ancille cum filio mo: Isaac.* & Abraham dixit Deus: *In Isaac vocabitur tibi semen...* ut intelligeremus, semen Abraham secundum Isaac propter Christum ad Dei filios pertinere, qui sunt corpus Christi, & membra, idest Ecclesiæ Dei, una vera, germana, catholica... tamen etiam filios concubinarum iuram quando a filio suo Isaac divisit Abraham, nonnulla eis largitus est munera, ne relinquerebunt omnino inanes, non ut tenerent heredes &c. Alterum ergo dicendum inferi perdoctus P. Michael Elizalde in suo opere inscripto *Forma vera Religionis* quest. xxxvi. pag. 481. vel sanctissimos hos Patres audacissimos, ac temerarios fuisse, qui pro Christi etiam occisos condemnarunt, vel eos qui hic aliud sentiant, & tam facile salvant, esse, ne quid dicam acerbius, inconsideratissimos, & in hac parte ignorantissimos. Confirmat hanc fiam sententiam P. Elizalde, cuius iudicium magni facio, quæst. præambul.

bul. ad opus illud auto, cedroque dignum de recta doctrina morum §. 4. pag. 4. ubi hæc habet: Probe equidem scio, non modo in amonimis gentibus, sed in ipsis etiam Italia finitimis, & ipsis inter Catholicos commixtis hereticis, & admitti a quibusdam infidelitate negaturum, & hereses invincibilis, & sceleris innoxias. Sed quidquid de his erit, illud mihi firmum est, & præter omnem opinionem formidinem certum, indubitatumque, extra Ecclesiam catholicam tan salvari veniem, quam in diluvio extra arcam evasit nemo. At salvari omnes homines possunt, ut concedunt omnes, Ergo & catholicam Ecclesiam, ac veram religionem invenire, sine qua scilicet salvari nemo. Invenias mihi vel unum Theologum paris doctrinæ, & probitatis qui opopolitum doceat.

IV. Martyres de quibus loquuntur Patres, ex oblatione, non veritatis amore sanguinem fundunt: idcirco eos non salvari merito Patres docent. Bene habet. At unde tibi exploratum est, præfatos viros dum ob Christi confessionem sanguinem fundunt, id oblatum, non forti animo peragere? Edidire: unde tibi hoc constat? Cordium ne fermanet es tu? Minime, inquis. Unde ergo tibi nota est oblatio illhæ? Quod hi poterint veram aliquam religionem? At ut eam assequerentur nullum non misivile lapidem telantur, & tam certo perfidialit sunt. Et veram proficere religionem, ut pro illius confessione sustineant mortem, Non ergo aliunde tibi constat, hos oblatum esse martyres nisi quia extra Ecclesiam veram non reperitur verum martyrium. Sed ultra pergamus, Concilium Florentinum hæc statuit, Sacerdotia Romana Ecclesia firmiter credit, nullos extra catholicam Ecclesiam exentes, nec paganos, nec Judæos, nec hereticos, nec schismaticos, eterne vite fieri posse particeps, sed in ignem æternum vitros, nisi ante finem vite eadem fuerint aggregati; tantumque valere ecclesiastici corporis unitatem, ut nemo, quantumcumque elemosynas fecerit, posse salvari, nisi in catholica Ecclesia gremio, & unitate pervenerit. Idem colligitur ex cap. Firmiter de Sum. Trinit. Lib. I. tit. 3. §. 3. Una vero est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur. Cardinalis Turrecremata plures in iustis sententiis confirmationem congerit canones Sum. de Eccles. Lib. I. cap. xxi. D. Augustinus in Platam. lvi. In multis erant necum. Baptismum habebamus, utique in eo erant necum. Festa Martyrum celebra-

mus, erant ibi necum. Pasche solemnitate frequenter abamus, erant ibi necum. Sed non omnino necum: in schismate non necum, in heresi non necum. Sed in his paucis in quibus non necum, non eis profuit multum in quibus necum. Etenim, fratres, videntur quam multa enarravit Apostolus Paulus: unum, dixit, si desuerit, Justus sunt illa. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, (ait) si habeam omnem prophetiam, & omnem fidem, & omnem scientiam, si montes transferam, si distribuam omnia mea pauperibus, si tradam corpus meum, ita ut ardeat: quam multa numeravit! His omnibus multis desit una caritas: illa numero plura sunt, hæc pondere maior est. Ergo in omnibus sacramentis necum, in una caritate non necum. Similia repetit Augustinus epist. ad Cath. de testim. contr. Donatist. Quicumque credunt quidem quod Iesus Christus, ita ut dictum est, in carne venisset, & in eadem carne in ipso natus, & passus est, resurrexerit, & igitur sit Filius Dei apud Deum, & cum Patre unum, & incommutabile vivum Paris verbum, per quod facta sunt omnia; sed tamen ab eius corpore, quod est Ecclesia, ita dissociantur, ut eorum communio non sit cum toto corpore, quomodoque dissociantur, sed in aliqua parte separata inveniantur; manifestum est eos non esse in catholica Ecclesia, nec in salutis via.

V. Non minus perspicue hæc veritatem docet D. Fulgentius Lib. de fide ad Petrum Diaconum cap. xxxviii. Firmissime tenet, & nullatenus dubites, non solum omnes paganos, sed etiam omnes Judæos, hereticos, & atque schismaticos, qui extra Ecclesiam catholicam presentem finunt vitam, in ignem æternum vitros, qui paratus est diabolo, & Angelis eius. Item cap. xxxix. Firmissime tenet, & nullatenus dubites, quemlibet hereticum, sive schismaticum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesia catholica non fuerit aggregatus, quantumcumque elemosynas fecerit, est pro Christi nomine etiam sanguinem sudavit, nullatenus posse salvari. Omni enim homini qui Ecclesie catholice non tenet unitatem, neque baptismus, neque elemosyna quamlibet copiosa, neque mors pro Christi nomine suscepta proficere poterit ad salutem, quoniam in eo hereticus vel schismaticus pravitas perseverat, que ducit ad mortem.

VI. Ratio quoque assertionis posse manifestata est. Quoniam sola Ecclesia Romano-Catholica vera Ecclesia est. Sed extra

veram Ecclesiam nulla reperitur salus, omnibus fatentibus hereticis ipsis. Igitur extra Ecclesiam Romano-Catholicam nemo potest salvus fieri. Prima propositio alias demonstrata est. Iustus Ecclesie caput est Christus, quem eam & visibili sui Vicarii, Romani scilicet Pontificis, regimine, & interiori aque exteriori gratia gubernat, irrigat, & alit; tamriori gratia gubernat, irrigat, & alit, tamriori extra ovile, extra gregem, seu Ecclesiam est, Christum pastorem non habet: quoniam pastor non est nisi gregis unius. Fiet unus ovile, & unus pastor: Ioan. x. Qui autem hic pastorem Christum non habet, nec illum in celis glorificatorem habebit. Plura adduci ex Scripturis exempla solent. Extra arcam Noe, que Ecclesiam Christi adumbrabat, omnes naufragio perierunt. Domum quoque Raab in qua mortem evalerunt soli qui in eadem congregati fuerant, ceteris omnibus pereuntibus, Ecclesie figuram fuisse docent Interpretes sacri; illicque adscribunt, quod Ioseph cap. ii. dixit mulier Raab: Patrem tuum, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipsam in domum tuam: omnis qui extiterit ostium domus tue foras, reus sibi erit mortis sue. Alia plurima exempla tum ex veteri, tum ex novo federe petita omitto, quoduvia sint.

VII. Quæ hæcenus dicta sunt, libenter omnes concedunt; sed remanet difficilis solvenda de hereticis qui materiales appellantur. Illi extra Ecclesiam Romanam reperuntur: in iisdem plurim articuloz ignorantiam invincibilem possibilem esse, iam concellunt est supra n. 2. Saltem ne isti consequenter, si cum hæc ignorantia invincibilis decedant de vivis? Hic nodus sane tremendus, ac difficilissimus discendum est. Ut omnia clare, & usque deturventia explicemus, illud primum pro certo habendum, quod tamen fieri possit ut in quibusdam selectis ignorantia quorundam articuloz fidelitatis catholice sit invincibilis; vix tamen id respici contingit, potissimum si sermo sit de hereticis Lutheranis, & Calvinistis. Vix enim reperire licet in Germania, Hollandia, alique contentis regionibus Lutheranum, aut Calvinistam, qui nihil de Ecclesia Romana audierit, cum ministri heretici nil altius populorum animis insillare ludant quam odium adversus Catholicam Romanam Ecclesiam, eundemque Pontificem summum. Hac autem auditione posita, facile hereticis illis est, & quantumlibet rudibus & imper-

itis, dubitare de sue sectæ falsitate. Numquid Deus auxilia sufficientia illis non conferat; quibus excipientur ad cogitandum, & inquirendum de vera Religione, & Ecclesia? Adversarii auxilia sufficientia, vel ipsis obediatis & oblatinis, Deum conferte, necdem offerre docent; & postea, ut ignorantia invincibilis consilia amplificent, hæc auxilia prætereant: Fides donum Dei est, cuius utique collationem auditus credendorum præcedit. Et cum difficile, & rarum sit reperire aliquem ex Lutheranis, Calvinisticisque, cui ignota omnino sit Ecclesia Romana; ideo vix contingit ut eorum aliquis ignorantia invincibilis privilegio fruatur.

VIII. Sed hypothese admittamus, respiciat aliquos reperiri qui baptismate suscepto, & adiuvi effecti, credentes Unitatem, & Trinitatem Dei, immo omnes Symboli apostolici articulos, laborent ignorantia invincibilis Ecclesie Romanæ, eundemque articuloz particularium. Quid in illos tententia profers? Salvantur ne, an damnantur? Resp. Extra arcam hi moriantur, illos æternam perire, Scriptura, Concilia, & Patres, ut ego quidem arbitror, asserunt. Sed extra arcam Ecclesie Romanæ non sunt, inquis, nisi corpore, & utaiunt, materialiter, animo enim, & desiderio intra Ecclesiam Romanam reperuntur. Si animo, & desiderio communionem Romanæ Ecclesie anhelant, dubio procul salvari illos, sentire non convenit; quemadmodum salvos fieri illos dicimus qui baptismum non re, quia impediti, sed voto, & desiderio illsipient. Quare hi Lutheranorum, & cuiusque sectæ adustus homo in extremis constitutus in communionem Romanæ Ecclesie decedere cupit, contrituque moratur, nemo ambigit, hunc fieri salvum. At in hoc difficultas vertitur, fieri ne possit ut Lutheranus, Calvinista &c. qui nihil omnino neque in vita, neque in morte cogitat de Romana Ecclesia, sed illius ignorantia laborans moritur, sine sectæ adhesionem, portum salutis sit consecutus? Fieri posse saltem tu contendis, quod principalium mysteriorum divinæ fidei lumine perlustrata innoxia illi articuloz articuloz ignorantia. Clarior rem exponamus.

IX. Obiicitur. Lutheranis factis tinctus lavacro, fideique habitu indutus a Deo, aditus effectus nulla per totam vitam gravi culpa infectus; sed vitam intaminatam cuiusque criminis experient duci: nihil turquam de Romana Ecclesia, nec de articulis qui

qui in eadem creduntur, audit: cum eisdem ignorations moritur: quid de hoc pronuntias?

X. Resp. Priusquam directe difficultati occuro, dico casum hunc satis metaphysicum esse. Rara quippe in terris avis uadagnae alba. Primum ergo perpende, quam vana sit illorum argumentatio, qua fucum facere impertis solent qui sic fermocinatur. Immenfa est Dei benignitas, infinitaque illius misericordia. Non ergo perire sinet plebem illam montolam, rudem, simplicemque Lutheranae, & Calvinianae sectae: quoniam miser illi homines bona conscientia credunt vera esse quae a suis audiunt pastoribus. Nulla illi contumacia Romanae refragantur Ecclesiae; immo dicendi sunt in sinu Ecclesiae Romanae quiescere, cum nihil in neutram partem adiecit. Crudelis ergo, & tetra videtur sententia illa quae rudem illum populum ad unum uique damnat. Damnabunt utique qui flagitia perpetrant: secus innocententes, probeque. Quam vana, inquam, sit eiusmodi argutatio, quamque Euangelio, & potissimum D. Pauli Apostoli ad Romanos Epistola contraria, nemo non videt. Discursus quippe praefatus non principis evangelicae legis, sed humanis rationibus, & naturae aeternae supplicia horrentis sensibus nititur. Hoc autem evidenter ostendo. Quot adulos inter Lutheranos, ne dicam inter Catholicos, reperire licet nullus gravis culpe fontes? Vel ipse concedis, vix unum ex millibus immaculata splendere innocentia baptismatis. Porro si adulti illi committunt in aliquod prolabantur flagitium; quo purgabantur remedio, si sacramentorum medicinali gratia tarent? Damnanti ergo, si minus propter infidelitatis crimen, certe propter alia peccata, quae sacramento poenitentiae, quod non agnoscunt, delere nequeunt. Habent, inquit, remedium perfecte contritionis. Verum, praeterquamquod perarum; atque difficultum est eiusmodi homines perfecta contritione, & caritate consummata ardere; de hac contritione nec cogitant quidem plures eorum, cum firmiter tenent, sola fide, fiduciaque in Christum iustificacionis donum se repleta consensu. Quare hoc de iustificacione obtinenda per fidem errore decepti, nec contritionem elicere student, nec dolere de suis peccatis curant, nec poenitentia expiare criminata sua, diuinamque sibi propitiare iustitiam conantur. Clarum ergo est omnes adulos haereticos Lutheranos, & Calvinistaeque, qui aliquid peccatum mortale perpetrant, in

infernum descendere; cum nullum propria culpa remedium habeant, seu habere nolint, quo commissum delictum delectant: de contritione enim nec cogitant quidem. Et quia vix in integra populosa provincia occurrat aliquis illorum adultus ab omni gravi flagitio purus; ideo planum est communiter haereticos omnes, quantumlibet rudes, & imperitos, aeternas duros poenas. Ratiocinium ergo ab humana illa commiseratione, & ab infinita misericordia arcesitum, vanum est. Quapropter etiam admittit contraria opinione que contendit possibilem esse rudium haereticorum quorundam salutem ob privilegium ignorantiae invincibilis, paucissimis, aut nullis illa suffragatur ob defectum remedii quo perpetrata scelera delectantur.

XI. Ut autem propositae difficultati directe faciam satis, dico primum, propositum casum pugnancia includere. Pugnancia enim haec duo, scilicet quod haereticus adultus credat mysteria Trinitatis, & Incarnationis, quorum fides necessaria est necessitate medii ad salutem; & quod ignoret Romanam Ecclesiam. Nonne communis est Theologorum sententia quae asserit, proponendos esse ad Ecclesiam Catholico-Romanam Articulos credendos? Nonne communiter Theologi tamquam conditionem necessariam expolcent Ecclesiae propositionem, ut fide divina articuli credantur? Omnes Catholici defendunt fidem divinam in haereticis non reperiri, propterea quod Trinitatem, Incarnationem, & cetera arcana non credant ob testimonium divinum ab Ecclesia propositum. Si ergo iuxta communissimam Theologorum sententiam in haereticis nulla est fides divina ob defectum sui affectionis, & Ecclesiae proponens; qui fieri potest ut illorum aliquis salvetur? Numquid sine fide Trinitatis, & Incarnationis ad paradysum quisquam perveniet? Illorum articulum in aliquibus haereticis, & Catholicis infidelitatem negativam cum D. Thoma admittimus. At sine illorum articulum fide de neminem salvari, omnes docemus. Hinc est quod D. Thomas subdit, adultum qui gratia divina adiutus a quaque culpa se habilitet, legemque naturalem implet in prosecutione boni, & fuga mali, illuminandum a Deo fore vel per hominem, vel per Angelum. Idem in casu proposito dicendum est. Si rudis, & impenitus haereticus vitam civilique culpe innoxiam ducat, legemque Decalogi impleat, Deus ad illum ministrum Ecclesiae Romanae mittere, qui nomine verae Ecclesiae credenda necessario proponat. Si hoc non

non evenit, dicamus oportet, rudem haereticum in aliquod peccatum prolapsum esse, indignumque factum fidei divinae dono.

XII. Obiicies 2. D. Thomas adhaerit, infidelem negative illuminandum a Deo fore per hominem, Angelumve de fide Trinitatis & Incarnationis, quod fides illorum inferiorum necessaria sit necessitate medii. Haereticis materiales de quibus in praesentia tenet est, Trinitatem, Incarnationem, ommefque Symboli apostolici articulos credunt. Mysterium Symboli Romanae, transubstantiationis, purgatorii, cultus Sanctorum, fides non est necessitate medii necessaria ad salutem: quomobrem eorumdem innoxia ignorantia laborant. Salvari illos ergo dicendum est.

XIII. Resp. Ex his quae diximus, difficultas soluta est. Admittimus, ut saepius concessimus, plurimum articulum Ecclesiae Romanae ignorantem invincibilem. At negamus sine Ecclesiae Romanae proponens auctoritate haberi fidem divinam posse illorum articulum fundamentalium quorum fides necessaria est necessitate medii. Quoniam, ut dictum est, auctoritas Ecclesiae proponens conditio necessaria est ad fidem divinam.

XIV. Obiicies 3. Rudis ex populo haeretico credit suo pastore, articulos Trinitatis, & Incarnationis proponens; quemadmodum rudis Catholicus credit suo Parocho eos articulos annuntiant. Cur fides Catholicis divina est; secus fides haereticis? Ambo audiunt, ille a Parocho suo, hic a ministro. Tam Parochus, quam minister nomine Ecclesiae proponunt credenda. Ergo vel neutrius, vel utriusque fides divina dicenda erit.

XV. Resp. Fides Catholicis divina est, quod Parochus nomine verae Ecclesiae Romano-Catholicae credenda annuntiat; minister Lutheranus nomine Ecclesiae reformatae, a catholica separate, mysteria proponit: ideo fides audientis, & credentis divina non est. Sed rudis haereticus credit, suam Ecclesiam esse veram. Ita est, at falso credit. Mens adhuc non quiescit, nec rationis discrimen percipit, cur divina sit fides idiotae credentis suo Parocho manifestanti articulos; humana vero sit fides idiotae credentis mysteria divina sibi a suo pastore proposita. Ut mens tua omnino quiescat, lege caput ix. & xi. D. Pauli Apostoli ad Romanos, quibus hoc ineffabile, tremendumque mysterium explicans exclamat: *O altitudo divinarum sapientiae, & scientiae Dei! Quam incomprehensibilia sunt iudicia eius,*

& inestigabiles viae eius! Integro hoc capite narrat Apostolus Hebraeorum, & Gentium vicissitudines in religionis negotio. Ostendit divinam bonitatem erga Gentes, severitatemque adversus Iudaeos, qui cum essent oliva electa, tanquam aridi rami praecisi fuerunt, ut Gentes exciret ex oleastro, bonae olivae infererentur. Istius porro mutationis non aliam rationem asserit quam inscrutabilia iudicia Dei. Hinc omnes nos hortatur ut neamus, mentemque nostram in obliquium divinae Sapientiae subdamus. *Tu autem fide stas. Noli altum sapere; sed time: vers. 20.*

XVI. Obiicies 4. Pueri haereticorum habitum infulum fidei divinae in baptismate recipiunt. Adulti facti nullum actum infidelitatis eliciunt: quoniam articulos quos a suis pastoribus audiunt, constanti fide credunt. Articulus Romanae Ecclesiae non audiunt; atque adeo illis non resistunt. Cur ergo non salvabuntur, si legem Decalogi impleverint?

XVII. Resp. Ad salutem aeternam fides actualis necessaria est. Porro ut quis actus fidei internus edat, praecedat oportet exterior credendorum propositio. Prudens est actus divinae fidei. Haec autem propositio, ut ad fidem divinam satis sit, ab Ecclesia catholica fieri debet. Haec conditio necessaria est, ut alias ostensum fuit. Nequit ergo idiota haereticus adultus actum fidei divinae ad salutem necessariam elicere, usque dum nomine catholicae Ecclesiae proposita eidem sint mysteria credenda. Consilium ergo conclusio nostra, neminem salvum fieri extra arcam Romanae Ecclesiae.

XVIII. Quoniam tamen maximi momenti res est, lubet iterum rationem potissimam quam ad eam firmandam adduxi, clarius exponere. In fide divina non tantum quid creditur spectandum est, verum cum primis etiam quod fundamento creditur; quod & in quaque humana fide servatur. Qualis namque est credendi ratio, talis est fidei natura. Si illa certa, haec quoque certa; fallax haec, si & illa. Porro omnes sectae extra catholicam Ecclesiam fallaci nituntur fundamento in credendis fidei arcans: quod omnes enumerando palam facio. Turca credit esse unum Deum, quia Alcoranus, quem divinod afflatu exaratum putat, sic docet. Quod credit, verum est, led credendi ratio fallax: quae propterea plura vera mysteria, ut Trinitatem, Christum & cetera divina arcana, imple relicit. Protestantes credunt Deum, Trinitatem, Incarnationem, Symbolum &c. vel auctoritate nixi suorum apo-

stolorum, Lutheri, Calvini, Zuinglii, Bezae, & ceterorum; vel quia proprio privato iudicio ea in Scripturis contineri iudicant, vel quia Spiritus sanctus peculiariter afflatu illis testatur praefata fides esse vera. Haec sunt fundamenta fidei Lutheranae, Calvinianae, aliarumque sectarum. Nemo autem non videt eiuſmodi fundamenta fallacia esse. Et ad primam quod attinet, quis inficias iverit, Lutherum, Calvinum, & Bezam, ceterosque istius furfuris apoloſos falli potuisse, & recipere in pudos, inimpioſque errores fuisse prolapſos? Non minus vacillat iecunda credendi ratio. Quot enim falsa reputamus vera, & contra, dum proprio iudicio illa metimur? Tertium denique omnium est ineptissimum, & illudiorum. Spiritus Dei unus est, siveque constans; quae docet, pugnantia minime sunt, sed unitatem, & veritatem asprat. Porro inter Calvinistas, Lutheranos, Anabaptistas tot fere sunt Spiritus sancti, quot capita. Quis numerare sectas omnes poterit, & factiones, quas peperere Lutherus, Calvinus, Zuinglius? Sunt qui ultra centum supputarunt. Singulae iactant suum Spiritum sanctum; tametsi sibi mutuo contradicant, & contraria doceant. Quilibet suo privati religionis testimonio sulsa verum esse propriam spiritum credit. Praeterea ergo oportet ut Spiritum Dei secum pugnare, & opposita docere; aut le divino Spiritu destitutos, plenosque esse spiritus erroris, & mendacii; ut D. Paulus de similibus testatur II. Thessal. 11. *Et quod caritatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent; ideo mittit istis Deus operationem erroris, ut credant mendacio.*

XIX. Nec est quod respondeas, sectarios istos credere non proprio iudicio, aut privato spiritu, sed divini Scripturis, quae errare nequeunt, nisi. Inanis est ceteris effugium illud. Utique divinae Scripturae errare nequeunt. Sed probandum est errare non posse qui eas legunt. Catholici, Lutherani, Calviniani, Sociniani, Anabaptistae, Quakeri, & ceterae sectae omnes Scripturas legunt; quolibet a se stare Scripturam mordicus asserit; & tamen, cum una sit veritas, uni tantum favore posse Scripturam liquida constare. Catholici sensum Scripturae intelligunt iuxta interpretationem Ecclesiae, cui Spiritus Dei afflavit; quapropter nulla inter istos in iis quae fidei sunt, divisio, nulla oppositio; omnes idem omnino sentiunt. Ceterae sectae omnes proprio iudicio Scripturam sensum metiuntur, fidemque myſteris in ill-

dem contentis adhibent, propria ratione praecedente. Idecirco tot factiones, quot capita; nulla unitas, nulla fides. Qui enim deficit in uno, factus est omnium reus.

XX. Haec manifesta sectarum multumodo sub vexillis Lutheri, Calvini, Socini, aliorumque haereticorum, sola suscipere deberet ad evincendam illarum falsitatem. Huiusmodi namque sectarii Christum, divinamque legem profitentes, nihilominus intra unum seculum intervallum ab Ecclesia catholica seſcindi, tot fere sectis, quot familiis constant. Altera alteram damnat, omnesque invicem consistantur. Quod sane peripico, luculentissimo argumento est, spiritum erroris & mendacii illorum insaturare mentem, animum pravitate inficere, rationemque omnem in religionis negotio adimere; idque est eo admirabilis, quo sunt ceteris omnibus infidelibus eruditiores, doctioresque. Sed quo ad vana auctioribus, eo sunt hebetiores ad divina. Infideles populi, ut Turcae, Iudei, ceterique, credunt propriae religionis arcana propter auctoritatem vel Alcorani, vel Scripturae, doctorum inorum interpretatione propolite. Summam Turcae Mahumeto fidem praestant, iustque Rabbini plebei Iudei. Quare illorum credendi regula minus fallax est, quidque rationi contentaneum praefert. Novatores nostri seſciori doctrina praediti, ac splendidioris perſuſi lumine non adeo magnificentissimum Lutherum Calvinum, Zuinglium, Melancthonemque, ut religioni sibi ducant ab illis dissentire. Homines & ipsi sunt, inquit; ergo mendaces. Quod si mendaces magistri, nonquid veraces discipuli? Cum igitur aut magistrorum, aut proprio iudicio in fidei assensu ducantur, planum est spiritum mendacii, & inconsistentiae illos teneri. Ecce tam sunt executione minus digni, quam supra aliis lumine, & doctrina praestant. Ex quibus omnibus elicitur, nullam apud eos divinam splendore fidem, quia omnis credendi ratio fallax est, vana, & deceptoria. Et profecto, nisi excretae prius essent, & in Catholicos fatane furor abrepti, continuo dependentes spiritum illum quem interius leſe sentire effuſiunt, non esse Spiritum Dei, sed demonis.

XXI. Accedit: si qui Christum, eiusque praecipua dogmata consentitur, ignorantiae invincibilis luto le meri possent, salutemque assequi aeternam; cur tanta inter religiones dissensio? Cur mutuis anathematis se se perfringunt, discerpunt, damnant? Cur Lutherani Calvinistas insectantur? Cur Cal-

nista

nista Lutheranos adherere recusant? Postremum si ignorantiae invincibilis effugium valemus, superflui forent tot labores in illorum conversione, superfluae predicationes, & maxime illae sollicitudines quas Ecclesia catholica adhibet, ut ad ovile Christi errantes eos revocet. Firma ergo & certa videtur sententia nostra, neminem adultorum extra Romanam Ecclesiam e vivis decedentem, & sine sectae adherentem posse fieri salvum. Ille vero extra Romanam Ecclesiam moritur qui eam ut veram matrem, & magistram expresse non agnoscit.

XXII. Oppones 5. Extra Ecclesiam Catholicam-Romanam reperitur verum baptismum, quo sancti infantes Christo regenerantur. Ergo aliae Ecclesiae separate a Catholico-Romana regenerant filios aeterna gloria dignos. Si generant, ergo sponte: si sponte, ergo aeterno sponſo Christo coniunctae. Si aliae Ecclesiae separate, seu earum ministri verum baptismum conferunt, quidni & divina proponere myſteria credenda poterunt ut Ecclesiae ministri?

XXIII. Resp. Hoc inane sophisma pluribus in locis sibi oppositum a Donatistis exprodit Augustinus, potissimum Lib. I. de baptis. c. XIV. & XV. *Eruſtra ergo nobis dicitur: Si baptismum nostrum acceptatis, quid minus habebimus, ut nobis de vestra communione consulendum putatis? Respondemus enim: Nos baptismum vestrum acceptamus, quia non est baptismus ille haereticorum, vel schismaticorum, sed Dei, & Ecclesiae, ubicumque fuerit invocatus, & quocumque translatus. Vestrum autem non est, nisi quod prave sentitis, & sacrilege agitis, & impte separamini. . . . Ecclesia quippe omnes per baptismum parit si se apud se, id est ex utero suo; sive extra se de semine viri sui, sive de se, sive de muliere. Sed & Elias de uxore natus propter fratrem discordant separatus esse papulo Dei. Similia habet cap. 8. Sed videntur sibi arguſtissime quaerere, utrum generet filios baptismus Christi in parte Donati (Lutheri, Calvini, Zuinglii &c.) an non generet: ut si confiterimus quod generet, suam esse assererent Ecclesiam matrem qua filios possit de Christi baptismate generare: & quia unam oportet esse Ecclesiam, ex hoc iam nostram non esse Ecclesiam, ex hoc iam nostram non esse Ecclesiam criminantur. Si autem dixerimus: Non generat: Cur ergo, autem, apud eos non reculantur per baptismum cum trinitate a nobis ad eos, cum apud nos fuerint baptisati, si nondum damnati sunt? Quasi vero ex hoc generet unde separata est; & non ex*
Conc. Theol. Tom. I.

hoc unde coniuncta est. Separata enim est a vinculo caritatis, & pacis; sed adiuncta est in uno baptisato. . . . Neque enim separatiorum generat, sed quod secum de ista tenentur. Quod si & hoc dimittant, omnino non generant. . . . Ergo ipsa (Ecclesia catholica) generat & peritum sum, & perituros auſillarum existentem sacramentum, tanquam ex viri sui semine. Sacramentum baptismatis sua natura gratiam confert. Quare ministri haeretici illud ut Ecclesiae catholicae sacramentum impertiant; quamvis, ut Augustinus docet Lib. I. de baptis. cap. 11. & sequentibus lib. in haereticis & schismate administrant. Dei dona ex ipsorum haereticis non inquinant; sed inficiuntur ipsi qui indigne divina tractant myſteria. Hinc patet quam futis sit argutatio supra facta. Conferunt haeretici ministri baptismum ergo auctoritate quoque polent qua credibilia reddant plebi fidei myſteria. Nam si ab Ecclesia recisunt, atque seſcindi, omni quoque auctoritate carent. Nullo ergo modo fieri potest ut tantum Ecclesiae-Catholicae ministri fidei articulos plebi credendos proponant.

XXIV. Extra Ecclesiam Romanam-Catholicam infantes lastrali abluti aqua salvantur, & antequam lumine illuſtrentur rationis, e vivis decedant. Continuo ne ac rationis usu potiantur, gratiam amittunt? Quid arcana ista soli Deo nota penetrare audeſ? Momentum illud nos latet. Illud nos Scripturae sanctae, Patres, & Concilia docent, adultos omnes a Romana Ecclesia separatos, & propriae sectae Calvinianae, Lutheranae, Socinianae, Photianae &c. adherentes extra arcam esse salutis, & nisi in eandem regrediantur, aeternum perdendos. Haeretici adulti baptismum recipientes gratiam non recipiunt, haeretici quia possunt, impediunt. Nullus ergo, iterum inelamant, adultorum inter haereticos salvabitur? Nemo profus, nisi intra arcam regredietur. Regredietur, inquit, animo, licet non corpore. Si animo regredietur, & cetera adſint, dubio profus salvabitur. A tantumquam animo regreditur ubiſalvatum alicui sectae, sive Lutheranae, sive Calvinianae a Romana Ecclesia separate animo iunctus est: nisi vis quemlibet posse duobus dominis servire, & duabus sponſis esse coniunctum. Adheret, iterum reponis, plures Ecclesiae Lutheranae cognitione expreſſa, illam reputantes veram Ecclesiam; adherent simul Ecclesiae Romanae; Commenta haec sunt arbitraria, & inania. Sancti Patres qui ex instituto

K 3

hoc

hoc trahant argumentum, nullibi istius insuperabilis ignorantiae, vi cuius salvari heretici adulti possint extra Ecclesiam, meminere. At quid emolumenti colligeres, etiam concederem possibilem esse calum in quo adultus aliquis extra Ecclesiam laboret ignorantia invincibili pro aliquo tempore, immunitate sit a vicio schismatis, & haereseos? Ille ne perarras eventus expleat amplam illam tuam cupiditatem multiplicandi electos? Nilium crudeliter reputas sententiam nostram. Numquid benigna, & tuae humane commiserationi consentanea evadit, ob unum aut alterum casum perquam maxime rarum? Crudelis, & inhumana est doctrina nostra? Crudelis ergo est doctrina quae damnatos docet omnes pueros Catholicorum sine baptizante decedentes, omnes infideles, & omnes Iudeos, omnes idololatrias, omnes formales haereticos, schismaticos, omnes Catholicos sceleribus infectos, nisi poenitentiam. Crudele tamen ne arguis doctrinam hanc?

XXV. Sed audiamus tandem Casuistas istos qui cum Caramuele in Theologia fundamentali num. 1338. 1341. 1348. sic *caramuelizant*. Verba sunt Caramuelis. „ Praefidebat P. Ioannes de Jonghe vir doctissimus, & ad ignorantiam insuperabilem recurrens Ianfenium materialiter errasse pronuntiavit. Tunc ego ponderavi responsonem eiusmodi, modo eandem refutavi. Sic inquam *Comelius Ianfenius fuit Theologiae professor primarius Lovanii, & tamen in superabiliter ignoravit esse haereticas multas propositiones quae in propriis terminis a Tridentino condemnantur. Ergo nullus rusticus, nulla femina, nullus aulicus, nullus mechanicus, nullus turista, nullus medicus formaliter haereticus: quia nemo ex istis est in theologicis tam doctus quam Ianfenius fuit, aut esse debuit. Ergo pauculi, aut nulli praedicantes sunt formales haeretici: quia nulli, aut pauculi tam docti in theologicis sunt quam Ianfenius. Admissi Praefes, multos esse in Europa materiales haereticos, quod omnes docti dicunt, & clare experientia demonstrat. Haecenus Caramuel, qui citatis num. item num. 1351. seq. plura congerit ad augendam haereticorum materialium turbam, sub qua comprehendit etiam Ianfenium.*

XXVI. Quo ita Caramuelis cavillatio tendat, non est quod pluribus declarem. Iamna hac patefacta, quisque in sua secta, opinione probabilis de eius veritate convictus, perseverare licite poterit. Rustice, mont-

solque Lutheranos, Calvinistas, Socinianos, Photinianos, haereticos, & schismaticos materiales tu esse existimas, tamen Ecclesiam Romanam a suis pastoribus decepti deserentes? Ecurr potiori iure haereticis materialibus non accentes pastores ipsos? Illi, ut Iureid de seipso testatur, humiles fundunt Deo preces, ut lumen assequenda veritati necessarium sibi impertiat: sedulam navant operam, ut quamam sit vera Ecclesia, quamam vera fides, discernere valeant. Post falsas preces, post improbum studium, non probabili, non probabiliore, sed certa persuasione convicti sunt, Ecclesiam reformatorum esse veram? Tibi milles iurabunt, se nullo contentie scrupulo, vel moris torqueri: adicient incorruptos mores, moralium officiorum exercitia. Quid ad haec? Cur isti *formales*: rustici vero *materiales* haeretici? Quid quod rustici, & montosi homines nequeunt propriam ignorantiam depellere, cum litterarum eruditione careant? Quid quod pastores eruditi, & docti certo iudicant Ecclesiam Lutheranam esse veram? Bona itaque fide pastores illi odio adversus Ecclesiam Romanam accendunt plebem suam, quemadmodum, per te, bona fide decipitur plebs ipsa a pastoribus suis. Ergo tam pastores, quam populi materiales haeretici erunt. Cur obtinatos pastores asseris, secus rusticos a pastoribus imbutos fide, ut appareat, bona?

XXVII. Ultimo tandem te urgeo. Inter tot religiones quae sunt in mundo, fieri necesse est plus una vera sit. Haec autem Catholica est. Falsa ergo religio Lutheranica: falsa religio Calviniana, Sociniana &c. Aliterurum itaque dicendum: aut quemlibet in sua religione salvandum, aut omnes extra veram religionem perdendos. Una vera religio, una vera Ecclesia. Ergo sicuti nemo nisi in vera religione; ita nemo nisi in vera Ecclesia salvari potest. Denuo obtundent, plebeios Lutheranos, Calvinianos &c. animo esse tum in vera religione, tum in vera Ecclesia: siquidem fidem quam receperunt in baptizante, conservant, eo quod ignorant invincibiliter religionem Romano-Catholicam esse veram. Peregrege. Omnes adulti haeretici aliquam, aut nullam profiteri religionem debent. Si nullam, omne cessat dilectum. Si aliquam, aut veram Catholicam, aut falsam Lutheranam, Calvinianam &c. Profiterentur, inquit, expresse firmiterque Lutheranam, Calvinianam; at simul animo ignorantie invincibili perfuso profiterentur religionem Romanam. Appare monstrata commen-

ta. Duas ergo religiones mutuo pugnantem profiterentur homines isti? Quidni potiori iure Indi, Iapones, Sineses, Turcae, ceterique omnes poterunt & propriae Ecclesiae firmiter adherere, & privilegio ignorantiae invincibilis profiteri Romanam Ecclesiam? At carent illi baptizante: baptismi autem necessarium est necessitate medi. Bene habet; verum etiam professio verae religionis necessaria est necessitate medi. Ergo eadem utriusque ratio. Baptizata infantes morientes salvat, respectu auditorum iana est ingrediendi in arcam. Aut ergo adulti effecti ingrediuntur arcam. Aut ergo adulti effecti ingrediuntur arcam. Si nulla; si secundum, naufragio percutunt: quoniam istis baptismi non fuit respectu iana ingrediendi in arcam. Si naturalis ratio concludenda esset, exentabiliores viderentur Iapones, Indi, Aethiopes, innumeraeque barbarae nationes, quam rustici Lutherani, Calviniani, ceterique haeretici Europei, qui sunt penes fores arcae, digitoque eam fere contingunt.

XXVIII. Hinc collige, quam laxa sit opinio P. Busembaum Lib. II. cap. iv. dub. 3. num. 5. ubi haec habet: *Rustici, alique homines simplices in Germania, qui haeretici habentur, & tamen pertinaces non sunt, possunt absolvi a suis Parochis. Ratio, quia non sunt haeretici formales, habentque fidem catholicam in baptizante acceptam, quae non perditur, nisi errando pertinaciter. Laudat pro hac opinione Layman. Laxior est doctrina P. Claudii La-Croix inquitus loc. cit. num. 94. Probabilissimum videtur quod etiam in Germania sint haeretici tantum materiales. Inveniuntur enim aliqui ita simplices, vel preventi doctrina suorum ministrorum, ut firmiter existimant se non debere dubitare de fide sua, simulque ita sincere procedunt in conscientia sua, ut si scirent fidem suam falsam, statim admitterent nostram. Tales autem non sunt haeretici formales, sed materiales tantum. Et tales esse multos restant Confessarii plurimi in Germania, Auctoresque experientissimi; Tannerus Tom. III. dist. 1. quest. 7. n. 10. Terillus in Reg. mor. quest. lxiv. num. 51. Gobat. tract. vii. num. 621. Reiffenst. Tom. IV. dist. iv. quest. 11. Sporer Tom. 11. cap. 111. sect. 11. §. 2. n. 14. Vindice. Gobatian. part. 11. prop. 111.*

XXIX. Si recensita doctrina consistat, actum conclamatumque est de vera Ecclesia, veraque religione. Haec doctrina posita, quis est qui in qualibet secta nequeat esse salvus? Haeretici in Germania sunt tantum materia-

les. Ecur? Quia ita sunt preventi doctrina suorum ministrorum, ut firmiter existimant, se non debere dubitare de fide sua. Papae! Quo ergo obtinatos sunt haeretici, eo erunt magis materiales? Sed expendamus quae sequuntur verba: *Si scirent fidem suam esse falsam, statim admitterent nostram. Tales autem non sunt haeretici formales, sed materiales.* Ex omnibus qui religionem profiterentur aliquam, vix unum, nisi inutilissimum, reperituri iri existimo qui si sciret fidem suam esse falsam, non admitteret nostram. Omnes ergo haeretici communiter materiales erant. Pastores omnes live Lutherani, five Calviniani, si scirent religionem suam esse falsam, quis dixerit non amplexuros fore nostram, quia abiurata? Admissa doctrina P. La-Croix verum est quod subicit, nempe tales esse multos, immo fere omnes, nisi sint aut Aethi, aut penitus dementes. Quod postea Confessarii plurimi in Germania, & Auctores experientissimi Tannerus, Terillus, Gobatus, Sporerius, Reiffenstuel, Caramuel-alique factum istud testentur, mirum haud esse debet. Mirandum, nisi id docerent.

XXX. Haec maiorum detrudat Probabilissimi doctrina. Nullam experiuntur dubitationem haeretici, nullam sentiunt conscientiae morium: non advertunt propriam religionem esse falsam. Ergo non peccant: ergo haeretici materiales sunt. Haec sunt Probabilissimi axiomata. Et haec sunt necessaria consistantia: Ergo nullum in mundo peccatum oblationis, nullum in mundo peccatum in certis, nullum ignorantiae peccatum. Qui enim sciunt, aut dubitant actionem esse pravam, non ignorantiam, sed malitiam erimeat perpetrare. Si Arius, si Nestorius, si Lutherus, si Calvinus, si haereticus omnes scivissent suam doctrinam fuisse falsam, veram autem nostram, fuissent ne haeretici haereticarum?

XXXI. Quod autem plures haeretici in Germania simplices sint, & sincere procedant in conscientia sua; quid inde? Plurimi Turcae, Indi, Iapones, Sineses sincere agunt, pluraque pietatis exercent officia. Fac etiam illos mortem pro Christi confessione optetere. Haec omnia dona Dei sunt, inquit Paulus P. Augustinus laudato Lib. de patient. cap. xxviii. Sed ista dona quae dantur filiis concubinarum, secus est dona quae dantur filiis uxoris, seu matris Ierusalem. Prave sicut negandum non est etiam hoc esse donum Dei, ita intelligendum est alia esse Dei dona filiorum illius Ierusalem quae sursum liber-

bera est mater nostra . . . . . Alia vero que
possunt accipere etiam filii concubinarum, qui-
bus Iudei carnales, & schismatici, vel heretici
comparantur. Missis itaque Calumnias
arbitrariis commentis sanctorum Patrum do-
ctrine adherendum est. Hi quippe sunt mag-
istri nostri, hi in salutis via duces a cle-
mentissimo Deo nobis donati. Fiores Ca-
sultite sicuti Christianos fere per totam vitam
a precepto caritatis per se urgente, a precepto
fidei, a precepto religionis eximunt; ita
etiam arcam per medium aquarum diluivum
intra ignorantie invincibilis naviculum con-
stitutos ad eterne salutis portum conducunt.
Oppositam opinionem non improbabilem mo-
do, verum etiam omnium errorum, & pot-
tissimum Testamento, & Indifferentissimi la-
turgiam exolant.

CAPUT XIV.

Consecraria, que suadent virtutis fidei exer-
citiū, illudque dirigit.

I. *Consecrarium primum.* Fidei catholica
veritatem, sanctitatem, atque adeo
eiusdem credibilitatem adversus tum incredulos,
tum hereticos brevi calamo propagavimus.
Regulas ad quas respicere Catholici de-
bent, ut firmiter stabileque in eadem perseve-
rent, palam fecimus. Pericula eiusdem amit-
tende, humane mentis cavillationes, subtili-
tates, recentiorum quorundam Catholico-
rum inventa que fidei nostre sinceritatem
adulterant, splendorem obnubilant, veritatem
involvunt, propulsumus. Illud nunc est reli-
quum ut in hominum corda, nostra illabatur,
& si fieri potest, irrat oratio, quo sum-
mus virtutis, ac principis perenne iudicemus
exercitium. Splendet catholici viri in
mente fidei lumen: sed oleum quod ignem
hunc alit, & fovet, in cordis lampade arde-
re debet. Fides quippe vera, & perfecta lux
lumen in mente, amor in corde est. Sol ter-
rene vaporibus, atque exhalationibus obtene-
bratur; & fidei lux languet, hebetaturque,
si corda humana pravitate coeno inquinata
emittunt vapores aridos qui fidei lucem re-
bentibus obducant. Fidei ergo elementum vo-
luntatis pia affectio est. Hec, caelestis cum
sit, terrenis illecebris respuit, mundicie a-
morem locum non patitur. Pugnare enim
amator, nec diu simul quiescere valet. Si
amor Dei in anima dominatur, fulgida in-
cedit virtutum princeps; contra si animi ma-
litia inquinantur, confestim hebetescere pri-

mum fides incipit. Deinceps quo mundi er-
peditas adolescit; & carnalia oblectamenta
cordis occupant principatum; & fidei lux
languet, deficit, ac tandem occidit. Virtus
recta fidem non adoriuntur; sed a virtute,
cui a prima scaturigines, impietas, incredulitas,
& hereses originem trahunt. Quoniam
contraria summo in gradu pungentia simul
consistere nequeant. Pia voluntatis affectio,
sive amor Dei, & mundi amor mutuo pug-
nant: ergo cum carnis lenocinia, sanctorum
illecebra, terrenique affectus corda implent,
atque in dies altius radices agunt; caelestium
bonorum amor recedat, penitusque exule
necessum est.

II. Expergitur ergo, & pro eo quo ar-
demus zelo decus religionis nostre adversus he-
terodoxos defendendi, operibus fidem nostram
comprobemus. Virtutum splendor fidei ob-
scuritatem illuminet. Si verborum apparatus,
si eloquentiae uberrima vi, si argumentatio-
nis ethacitate hereticorum mentes in fidei
obsequium subigere non valeamus, innocen-
tiam vitam, virtutum, ac operum sanctitate il-
lorum animos emolire, nostraque humilitate
illorum supercilium devincere studeamus. Ra-
tionem, saltem ab omnibus, haud requirit
supremus Iudex, quod ad veram fidem he-
reticos non reduxerimus; sed in nos severis-
sime animadvertet, si nostris criminibus an-
sam illis dederimus ut in errore persistant.
Audiamus Chryostomum hac scribentem:
*En nos sumus causa ut illi in errore permaneant. Iam pridem doctrinam nisi vultis nostram
retrahatur. Verbis philosophari proficite: sed
inquirunt operum probatorem. Itaque horum
nos penas dabimus, non solum eo quia que
ipsi commissimus; sed quoniam auctores sumus,
ut Dei nomen blasphemetur.*

III. Porro ut hereticorum oculis fulgere
mordem nostrorum candor, ut vite noverge in-
tegritas illorum animos permeovet, altius ha-
reat mentibus nostris divine maiestatis pre-
sentia: quoniam illius obliquo omnium ma-
lorum radix est. *Nos est Deus in conspectu
eius* (inquit Vates regis Psalms. ix.) *Quid
hinc legitur? Inquinatae sunt viae illius in
omni tempore.* Hanc inquinatam ut vitaret,
quid peragebat David? Audi illum scriba-
tem: *Procedebam Dominum in conspectu meo
semper, quoniam a dextris est mihi, non com-
moveat.* Deum credit fides nostra, illum
que sua immenitate omnia replentem reprae-
sentat. Nulla creatura illius presentiam fu-
gere valet. Quid ergo peius, quid mou-
stro-

strosus excogitari potest quam illius obli-
visci, qui non modo memoria, sed cogitatio-
nibus nostris adest? Inquit Augustinus Lib.
XIV. de Trinit. cap. xxi. *Magna hominis
misericordia est cum illo non esse, sine quo non pos-
tess esse. In quo enim est, proculdubio fuit
illo non est: & tamen si eum non nominat,
eumque non intelligit, nec diligit, cum illo
non est.* Tunc enim fides mortua est, quom-
iam sine caritate est, que cum anima il-
lam vivificat. Corpus sanctum ab anima
cadatur, quod fetorem efflat: idcirco in sepul-
culo obtegatur. Si fides cadaver caritate de-
finita efficitur, e domo mentis tunc abibit.
Illius vestigia anime tue imprella appare-
bunt: ut severiori tibi supplicio sint, & propria
fidei confessione damneris. Minus est ma-
lum non esse, quam malum fuisse. Christiani-
um. Opprobrium patitur religio, & Chri-
stus ipse ob Christianorum crimina confusio-
nem perditur.

IV. Diu mecum animo reputavi, cur fi-
des nostra nobis, ipsis, ut minus vilescat,
minimo salubrem habeatur in pretio. Id vero
in causa esse existimo, quod sicut excellen-
tiam non meditemur, quod immensam mi-
sericordiam qua nos tanto Deus beneficio do-
navit, penitus ignoremus. Saporem ergo ali-
quantisper exerceat, christiane lector, recogita
fidem tuam anulum pretiosissimum esse, quo
anime tue sponalia cum Deo obsignantur.
Fides tua secretiora Dei arcana reterat, tibi-
que communicat, quod ultimum est intima
amicitie argumentum. Fides isthac Christi
sanguine nata, Martyrum cruore adulta, mi-
raculorum virtute munita, Doctorum sapientia
defecta, nulli unquam tempore occidit.
Hoc excellentissimo dono te Deus tua sola
bonitate motus ab infinita hominum multi-
tudine segregavit. Mente perentere tot mundi
plagas, tot regiones, provincias, regna,
imperia tenebris infidelitatis obdacta. Reco-
gita, te tot inter millia millium delictum
esse in gentem sanctam, in regale sacerdotium,
in sponsum Deitice Trinitatis. Verum
simil resardare regna, imperia, regio-
nesque illas que nunc penam infidelitatis,
iramque divinam perferunt, olim, non secus
ac tu, fidei lumine illustratas fuisse. Respice
ad latera tua fidei stragem. Qui quondam fra-
tres tui, Delique filii nuncupabantur, & erant;
nunc hoeres tui, divinaque irae filii, demoni-
um proles, religionis proditores evaserunt:
sola apparta sunt templa, diruta altaria, sacri-
ficia antiquata; & scelus, flagitia, schisma-

ta, hereses, impietas vexillum explant,
ubi olim sanctorum dominabatur fides. Quid
est quod Deus per millibus fidei lux anulo
animam tuam obignavit; quod ab univer-
sali naufragio servatam in arca religionis tue
repositi; quod tanta dilectione complexus
erant est? Si ad haec animum intenderes, an
non paveres, an non contremisces, ne ead-
dem te manura sit horrenda fors: Hanc fi-
dei revolutionem, qua Deus nunc furorem
suum in ipsa misericordia tua valet, nunc
bonitatem in victimis vindictae tuae exercet,
dum recogitabat Paulus Apollolos, perterre-
factus, ac tremebundus exclamabat: *O ar-
bitrio divitiarum sapientie, & scientie Dei!
Quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, &
investigabiles vis eius!* Mentem ergo delige
cum Paulo in tantum arcamque vero tremen-
dum; & confestim, pulsa superbia tum ore,
tum corde, humilitas, divinatorum iudiciorum
timor, gratioque erga Dei beneficentiam ani-
mum tuum erigent, fidem tuam fovebunt,
& custodient.

V. *Consecrarium secundum, fidei docenda
methodum dirigit.* Primum quod rudium
fidei imbendorum menti inculeandum occur-
rit, est, mysteria divina credenda esse, quia
Deus fallere, & falli necius eadem revela-
vit. Deinceps addendum; Ecclesiam que
Spiritus Dei illustrata infallibilis est, nos ce-
tos reddere, articulos credendos esse a Deo
revelatos. Nominem ergo, & voce Ecclesie
se loqui fidei arcana, testari animarum cura-
tor debet. In proponendis articulis hinc ser-
vabile ordinem. Deum remanentem, sceler-
erantque vindicem per ceteris exponit.
Hunc articulum excipiet alter Trinitatis, &
Incarnationis; cuius fides necessaria est. Si
penitentes deprehenderit horum laborante
ignora mysteriorum, insitrem eoldem debet
persequi absolutiōnis imperitiam beneficium.
Idem prestare debet, si ignorantes in periculo
mortis constituti reperiantur. Tunc vero soliti-
tudine haud sit in desatiganda infirmi mem-
oria, sed ad actus fidei repandos excitare il-
lum satagat.

VI. Eo autem studia sua animarum Pa-
stor confidere debet, ut fideles inlrat in re-
pentes frequentere fidei actibus: quia hoc
exercitio adolescit, vireque recipit fides, &
vididit evadit. Fieri autem vix potest fidem
in corde vitam agere robustam, quin morum
integritas respondeat. Deficienti fidei,
animarum Pastores, quod arcana fidei,
quam ipeccaticum vocant, fute, & distin-
cte explicent; ea vero mandata que mundi-
renum-

renuntiationem; rerumque terrenarum contemptum, quæ inimicorum amorem; bonorum pro offensis receptis retributionem; quæ poenitentiam, carnis afflictionem, patientiam, aduersitatum tolerantiam præcipiunt, silentio prætereunt. Harum quippe virtutum exercitia cor inflammant, fidemque ipsam splendidiorem, fortioreque constituunt. Docent Pastores gregem sibi commissum, ideo frontem sine crucis muniri, & sacro chrismate ungi, ut coram universo mundo, etiam cum vitæ dispensatio, si opus fuerit, Christi fidem, & legem sincere, candidè, atque invicta fronte constitueat.

VII. Non sint faciles animarum Pastores in admittenda ignorantia invincibilis siue mysteriorum, siue mandatorum divinæ legis. Nam ignorantia isthæc quæ in rudibus Catholicis obtrahitur, aut ex ipsius Parochi culpabili negligentia in docendo, aut ex ipsius subditi malitia, siue incuria in addiscendo, ortum ducit. Quare raro accidit ut inter Catholicos detur ignorantia Decalogi, articuloꝝque fidei præcipuorum, quæ culpæ expers omnino sit. Obiurgatio quippe sunt addiscendi ea quæ ad salutem sunt necessaria, occasiones.

VIII. Postremum, ut animarum moderatores vacillantes in fide confirmare valeant;

atque succumbendi fraudibus, & illusionibus inimici periculo Christianos sibi creditos subducere queant, non rationum momentis, non eloquentiæ apparatus illorum mentes aggrandiantur; sed illis humilitatem fudeant, insinuanteque ut ad finem se se recipiant divinæ misericordie: ibi preces fundant, propriam superbiam comprimant, atque sublimem mysteriorum maiestatem adorent. Si tentatio aliquod fidei arcanum valde obscurum in discrimen adducit, animamque de loco movere labore, mentem alio dirigant, & capto facilitate articulo sibi proponant. Dei omnipotentiam, sapientiam, ac veracitatem intellectus contempletur, Deumque precetur ut adiuver incredulitatem suam: & cum Apostolo ad Ephes. 11. dicat: *Gratia estis salvati per fidem, & non ex nobis; Dei enim donum est.* Tandem *fides a te exigitur, & sincera vita; non altitudo intellectus, & profunditas mysteriorum:* de Imit. Christ. Lib. IV. cap. 14. Richardus a S. Victoris sent. 1. de Trinitate cap. 11. *Domine, si error est quod credimus, a te decepti sumus. Non ista in nobis tantis signis, & prodigijs confirmata sunt, & talibus, quæ non nisi per te fieri possunt.*

DISSERTATIO III.

DE SPEI VIRTUTE THEOLOGICA.

PRÆLOQUIUM.

Hæc secunda theologica virtus, de qua breviter disputaturi sumus, in istius morientis in singula momenta humanæ vitæ fluctibus anchora firmissima est, cui, ne mergamur, inhaerere debemus. Fides lumine suo menti nostræ bona insinuat, mysteria altissima credenda repræsentat; spes animum erigit ut bona quæ fides credenda proposuit, recipere consequatur. Porro si fallaces, vanæque, & plane illudentes mundi spes tantum fortitudinis, totque ausus excitant in hominibus qui terrena appetunt bona, ut non maritum tempestates, non hiemis frigora, non æstatis calorem, non latronum insidias, non denique obvia mortis pericula vereantur, quoties comparandum fugacium mercium occasio offertur; quam ingentes nobis adiciere animos non debet spes illa divina quæ immensis, æternisque thesauris possidendos admittit? Hæc sane sola corda nostra tot præsentis vitæ molestis, aduersitatibus, angustis, morbis, innumerisque incommodis pressa solari, & recreare valet. Ad hanc spem viri sancti quasi a fluctibus humanarum vicissitudinum delati confugiunt, ut præsentem egestatem, famem, nuditatem, persecutiones, omniaque mundi pericula libenter invicco, hilarique animo perferre queant. Regius Propheta non modo exercitium cœlestis fiducia nobis commendavit, sed vitam nostram in spe divina sitam asseruit Plal. iv. *Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constitisti me.* Quare non modo sperare, sed & super sperare nos vult in Dei promissis: 10

verbis tuis *super speravi*. Plal. cxviii. Non modo spero, Domine, sed suprâ spero. Quid, quælo, prodit emphasis isthæc *super speravi*? Exprimat nobis quamdam divinæ fiducia ideam: urget nos ad dilatanda theologice spei confinia: admonet nos ut non modo speremus, sed *super speremus*; scilicet ut speremus præter id quod lingua loquimur, quod mens concipere, quod Doctores explicare valent. *Quia* (inquit Augustinus) *Deus potens esse facere super id quod petimus, parum est sperare, sed debemus super sperare.* Hanc vero *super spem* facile concipimus in cordibus nostris, simul ac mens nostra recogitaverit cum *super sperare*. Deum ipsum esse spem nostram. *Quoniam tu es, Domine, spes mea:* Regio Propheta, Deum ipsum esse spem nostram. *Deus ergo sit spes nostra, quæ Plalm. xc. Quid quod Deus noster Deus spei vocatur? Deus ergo sit spes nostra, quæ ipsæ est nostra hereditas, salus, & vita nostra.* Exulset a nobis mundana fiducia, ut sola impleat cor nostrum spes theologica. Sit spes nostra vera, & germana fidei nostre tota, ut sicut hæc mentem tanto perfundit lumine, ut arcana videat altissima: ita illa tantor, ut sicut hæc mentem tanto perfundit lumine, ut arcana videat altissima: ita illa tantor, ut devictis hostibus, æternam coronam assequamur. *Ditanti animi fortitudinem excitet, ut devictis hostibus, æternam coronam assequamur. Dicitur spes: Parata sunt magna, & inexcogitabilia bona a Deo fidelibus suis.* Dicit spes: *Mihi illa servatur.* D. Bernardus *serm. x. in Plal. xc.* Quantumcumque ergo & gravia, & multa sint flagitia nostra, animum deponere minime debemus. Neque enim iniquitate nostra Dei clementia metienda est; neque meritis nostris spes nostra nititur; nec bonus desinit esse Deus noster, quia nos mali sumus. Regula ergo spei nostre sit immensitas divinæ bonitatis, firmitas divinæ omnipotentie, & cœlestium auxiliorum abundantia. Illud tamen recogitandum, neque misericordiam, neque omnipotentiam in nobis fine nobis operari. Divinæ bonitatis consideratio viribus nos instruit, ne delictorum nostrorum recordatione in diffidentia, ac desperationis abyssum prolabamur; sed infirmitas nostræ, ac criminum cogitatio timorem divinæ severitatis foveat, nutritaque in nobis oportet. Quippe ut scopulos presumptionis, & desperationis declinet spes nostra, duabus veluti anchoris firmetur necesse est: illic nempe fortitudine, & quadam christiana audacia, qua hosti desperationem inefficenter resistit; isthinc timore, animique demissione, qua fraudem presumptionis repellat. De hac itaque theologica spe dissertationem brevem instituo. Ea tantum sub examinem inducam quæ istius theologice virtutis naturam, effectusque manifestant: scholastica, nimirum quæ a moribus imbuendis remotas quaestiones, quas maxima animi contentione agitare solent, præmittam.

CAPUT I.

Recensentur propositiones ab Ecclesia proscriptæ, quæ spem theologicam impetebant.

I. Uvat de more præmittere errores ab Ecclesia in spei materia proscriptos. Quietillarum secta inter multa impia, ac turpissima theoremata quæ adversus castitatem, puritatemque excogitavit, spem theologicam ceu mercenariam, quod retributionem æternam expectat, receit. Istius sectæ princeps fuit Michael de Molinos, natione Hispanus, celeberrimus hypocrita, qui incestu, statu, habitu primorum sæculorum christiane professionis sanctitatem probabat. Splendebat in istius hilaritate ingenuus animi candor, in inflexa cervice humilitas, in promissa barba gravitas, in vultu pallore poenitentiae severitas, in totius corporis moderatione consummata prudentia, veraque sanctitatis imago. Verum sub tot fucis, ac lenocinis latebat salacissimus Epicurus, qui sanctitatis comediam præferabat, ut effreni, ac impotenti libidini habenas impune, ac liberè laxare, atque rele-

lectoria virginitatis illi violare impurissimum Sileus valeret. Primum lux doctrinæ cardinalis posuit propriam annihilationem, qua media in Deo anima veluti in suo centro quiescat, nihil sollicita de his quæ corpori obveniunt. Hinc inferbat, nullum anime actum præmiti, vel poena dignum esse, quod, annihilatis anime potentis, nulla esse cooperata. Hoc principio posito, veluti referato lutulentissimo fonte, frastilque aggeribus omnibus, lasciviarum, libidinumque pudicissimi fluctus quaquaverim erumpébant. Caput fuit impius heresiarcha anno 1687, in Templo S. Marie super Minervam, ac de pergamæ erecto palinodium suorum errorum canere coactus, ad perpetuos carceres damnatus obit Romæ anno 1692. Fertur, illum poenitentiam ferre esse annuum sexagesimum ætatis agens. Illius opera flammis addita fuerè iustum. Innotuit XI. qui sexaginta & octo propositiones ex libris eiusdem Molinos deceptis. Missis iis quæ præter institutum nostrum sunt, eas isthuc transcribemus quæ communis de spe theologica doctrinæ adversantur.